

Kyrkan och den hotade freden

av KLAUS MISGELD

–Kan kristendomen inte bidra till fred i världen, förlorar den i trovärdighet.

I den människa som ni i dag bara ser en fiende som ska besegras, upptäck i stället er broder och syster, och håll tillbaka er hand!” Så skriver påven Franciskus inför Världsböndagen för fred, den 1 januari 2014. Uppmaningen riktas till ”alla, var och en och alla folk”, men orden syftade inte minst på det pågående inbördeskriget i Syrien. Detta förödande krig har inte stannat av, tvärtom, men det förträngs ur medierna av nya hot, till exempel kring Ukraina. Men inte nog med det: andra konflikter pågår med vapenmakt, till exempel i Sydsudan, Centralafrika, Nigeria, eller kan bryta ut som till exempel i Sydostasien. Mot denna verklighet kan kyrkans vädjan genom påven låta naiv. Men kyrkan – och kyrkorna – kan inte vara tysta. De måste göra sitt inflytande gällande för att motverka våldsanvändning. Detta trots en historia under tidigare århundraden då kristenhetens representanter själva inte avhöll sig från att vilja lösa konflikter med vapenmakt. Eller då de uppmuntrade de krigförande, något som kan illustreras av många exempel under första världskriget som började för 100 år sedan.

Kan kristendomen inte bidra till fred i världen, förlorar den i trovärdighet. Ett viktigt bidrag till fredsarbetet är påvornas vädjan i årliga fredsbudskap, såsom skedde under Paulus VI, Johannes Paulus II, Benedictus XVI och nu Franciskus. Därmed fortsätter man en tradition från tidigare påvar som Pius X och Benedictus XV under första, Pius XII inför andra världskriget, och inte minst Johannes XXIII i encyklikan *Pacem in terris* (Fred på jorden) i april 1963 mot en synnerligen allvarlig bakgrund i den föregående Kubakrisen. Kyrkans uppgift är inte bara att vädja, att förmana, utan också att medla både i interna och externa konflikter. Sådana insatser har gjorts – och görs – i många länder. Men det är svårt, ofta omöjligt, att nå framgång mot massiva ekonomiska och militära intressen, som konflikterna ofta bottnar i, eller/och mot nationalistisk eller etniskt motiverad fanatism, där religionen dessutom ofta används för att legitimera våldet. Det som då behövs är samverkan över de konfessionella och religiösa gränserna. Det pågående kriget i Syrien kräver just en sådan samverkan, och konflikten i och om Ukraina blir bara värre om inte de olika kyrkorna kan hitta varandra i en fredssträvan där man söker respektera allas rättigheter.

Uppfattningen om ”det rättfärdiga kriget” har ofta stått i centrum för kyrkornas ställningstaganden i samband med militära konflikter. I regel handlade det då om försvarskrig, men under senare årtionden har man även syftat på situationer då rätten (eller en plikt) att intervensera anses föreligga av humanitära skäl, då mänskliga rättigheter är hotade och inte kan återupprättas på annat sätt, eller då etnisk rensning förekommer. Men sedan krigen i Irak och om Kosovo (Serbien) har kyrkan allt starkare ifrågasatt insatser av detta slag och betonat förhandlingar och icke-våld. Även om påven Johannes Paulus II lär ha sagt att han inte var ”pacifist”, så vittnar hans och hans efterträdarens uttalanden allt tydligare om just en starkare pacifism, genom att de understryker det oproportionerliga i militär våldsanvändning, jämfört med de resultat som uppnås och det lidande som åstadkoms.

Men, som Johannes Paulus II också betonade, särskilt i sitt budskap till världsfredsdagen den 1 januari 1999, så är beaktandet av de mänskliga rättigheterna (och skyldigheterna) en omistlig förutsättning för fred. Här anslöt han sig också till encyklikan *Pacem in terris* av Johannes XXIII. Om dessa rättigheter inte beaktas lär inte freden kunna vinnas. Fred kan inte uppnås utan rättvisa, som Benedictus XVI skrev i sitt fredsbudskap inför den 1 januari 2013. För att uppnå detta krävs det dialog, ja samarbete även mellan samfunden, mellan de olika religiösa riktningarna. Ty vad skall världen tro, om inte ens de som säger sig vilja förverkliga en kärleksfull Guds bud kan enas om att avstå från våld för att uppnå det universella gemensamma goda? Hur vägen till detta mål kan se ut har visats i flera sammanhang. Bland de främsta exemplen finns den verksamhet som den religiösa gemenskapen Sant'Egidio bedriver, en lekmanorganisation med bas i den katolska församlingen med samma namn i Trastevere i Rom. Den har bland annat lyckats sammanföra de stridande parterna i Moçambique, den marxistiskt influerade Frelimo-regimen och gerillaorganisationen Renamo, vilket ledde till ett fredsavtal 1992. Gemenskapen medverkar också till att religiösa ledare – katoliker, muslimer och evangeliska – i Centralafrikanska republiken gemensamt nu söker en väg ut ur våldsspiralen.

Under historiens gång har kristna olyckligt nog ofta stått på båda sidor av fronten, vilket är ett av de värsta brotten mot Kristi budskap. Under årtionden har Nordirland varit ett av de mest beklämmande exemplen, och ännu är inte alla minor desamnerade, även om våldsdåden nu är få. Nya försök att främja försoningsprocessen mellan ”protestantiska lojalister” och ”katolska republikaner” bygger inte minst på de protestantiska och de katolska kyrkornas samverkan, och den nye katolske ärkebiskopen i Nordirland, Eamon Martin, förklarar sig var en ”realistic optimist”, inte minst om de religiösa samfunden gemensamt kan påverka politikerna.

”Människan är skapad för fred som är en Guds gåva”, skrev Benedictus XVI inför den 1 januari 2013, och han citerade Kristi ord: ”Saliga de som håller fred, ty de skall kallas Guds barn” (Matt 5:9). Detta bör vara uppgiften. Att den katolska kyrkan kan spela en viktig roll när det gäller att medla i både interna och externa konflikter har visat sig vid flera tillfällen, så även vid förhandlingarna mellan gerillan och regeringen i Colombia, även på Kuba, under frigörandet av Östtimor, och kanske i Venezuela. Resultaten är sällan spektakulära, förhandlingarna ofta mycket utdragna, men synnerligen värdefulla för dem som är drabbade av konflikterna. Ansträngningarna bör fortsätta.

Samma sak gäller nu, då även Europa på nytt hotas av en våldsam konflikt. Här har kyrkorna en gemensam uppgift att fylla, genom att vädja, medla och övertyga. Det gäller att gå varandra till mötes, som påven Franciskus skrev till Rysslands president Putin i september 2013 om Syrien. Hans ord, citerade i hans fredsbudskap den 1 januari 2014, tål att upprepas, nu för Ryssland och Ukraina: ”Från den här utgångspunkten är det klart att för världens folk är väpnade konflikter alltid ett medvetet förnekande av internationell harmoni, och att de skapar djupa sprickor och sår som kräver många år att hela. Krig är en tydlig vägran att vilja eftersträva de stora ekonomiska och sociala mål som den internationella gemenskapen har satt upp för sig själv.”

Ur Signum. Katolsk orientering om kyrka, kultur & samhälle, 2014:3, s. 1-2.